

Приказ књиге: Мило Ломпар, *Моралистички фрагменти*, «Народна књига/Алфа», Београд 2007, стр. 233 [\(1\)](#)

Понекад се за добре књиге чује преко лоших критика. За «Лепосаву» Павла Ћосића, духовиту утопију о Београду под диктатуром НВО и Б92, чуо сам захваљујући пакосној критици Теофила Панчића у «Времену» [\(2\)](#). За ову књигу Мила Ломпара, која садржи сјајне есеје, чуо сам захваљујући једнако пакосној критици Ивана Чоловића у «Пешчанику» [\(3\)](#).

Зачудило ме је колико нетачности има у Чоловићевој критици. Ломпар, иначе професор српске књижевности на Филолошком факултету, јасно дефинише специфично значење својих појмова. Чоловић, међутим, то утаначење прећуткује, остављајући читаоца у заблуди да се у овој књизи ти појмови користе у колоквијалном смислу. После неколико Ломпарових реченица, које се наводе без објашњења појмова или контекста, читалац стиче утисак да је Ломпар чудак, који пише свакакве необичности.

Рецимо, Ломпар унапред вели да за њега моралиста није исто што и морализатор. Морализатор све гледа са становишта апсолутног морала и «пројектује морал у ствари у којима морална питања нису од одлучујуће важности» (14). Насупрот њему стоји моралиста са знатно мањом амбицијом. Он нема изграђен систем, па ни систем моралног апсолутизма. Он све посматра са становишта људскости, односно једног скупа (агрегата) основних вредности. Моралиста је одустао од амбиције да систему лажи противстави систем истине, он зна да је данас «зло постало нешто измичуће и флуидно, дејствено и свеобухватно» (25). И пошто зло више није само у систему, пошто је лаж ушла у сваку пору живота, онда дискурзивно супротстављање лажи мора бити несистемско, разгранато, герилско, фрагментарно, онда насупрот свакодневной лажи мора стати свакодневно моралисање, свакодневни отпор, есејистика свакодневља Сократа и Протагоре, Монтења и Паскала (11). Зато Ломпар, као главно оруђе у супротстављању злу, бира моралистички есеј, свесно се настављајући на читаву једну традицију хуманистичке рефлексije свакодневља и преузимајући «искуство субверзивности» (15) – од Сократа, до Николе Милошевића (коме и посвећује ову књигу).

Чоловић, међутим, преко целог овог објашњења прелази као да не постоји. Он Ломпара приказује као пуког морализатора, самоизгнаног намћора који стално нешто закера, који попује тек тако, из чисте забаве или чисте сујете, само да би терао контру важнијима од себе. «Овај портрет моралисте», чак је личан Чоловић у својој критици, «професор Ломпар је насликао полазећи од себе(...). Могао би да каже: досадна мува, намћор, баксуз – c'est moi . Његова књига пуна је примера који показују како је он то постао, таква једна непријатна, себи и другима тешка особа – моралиста. Читалац ће тако сазнати да се аутор Моралистичких фрагмената усуђује да се намћорски односи према данас у Србији владајућој идеологији, да зуји око неких данас моћних носева и да им при том квари игру».

А та владајућа идеологија, како Чоловић представља Ломпара јесте – титоизам. «Да, пркосећи свим ризицима које то повлачи за собом», ироничан је Чоловић, «професор Ломпар отворено устаје против титоизма. Назива га `духом који је антидух сваког духа` и упозорава на то да је он данас у Србији свуда присутан, односно да се `наслеђе титоизма може пратити у свим видовима живота`, до којих он лако стиже захваљујући специфичном начину кретања својственом једном духу, које није исто као код људског бића».

«Баш чудак!», помислили бисте. «Откуд је данас титоизам главна идеологија у Србији?». Али, то што ради Чоловић није фер. Јер, «титоизам» за Ломпара није идеологија СК из доба СФРЈ. За Ломпара је титоизам идеологија материјализма и хедонизма, идеологија конформизма и егоизма, идеологија која се, ради удобности, лако одриче виших вредности, идеје, историје, традиције... Титоиста је за Ломпара конформиста који «тврди да су све вредности, сва настојања, па чак и смисао човекових поступака, смештени у схватање живота који је трошење и расипање, нешто што постоји само у овом тренутку и никад више, нешто што носи у себи потпуни заборав: заборав других, заборав времена, чак и самозаборав» (51).

Титоизам се данас може јавити као американизам, или у локалној варијанти као монтенегризам (50-53, 92-94), свеједно. Али, он је увек праћен пристајањем уз јачег, као и трговином, радосном разменом традиције за потрошачки купон. У том «меркантилистичком сензибилитету тријумфује живот, искључиво кроз структуру бубашвабе» (81). Јер, бубашваба је сва у егзистенцији, «бубашваба не може ни у мислима пристати на околност да је не буде» (81). За њу не постоји ништа трансцедентно, додали бисмо ми, ништа вредније од «сада и овде», од гмизања («да можемо слободно да путујемо») и жвакања («да имамо европски стандард»). Зато бубашваба увек радо размењује икону за купус и увек галами против историје («митова»).

А баш од тог финог сећања на прошлост саткана је ова књига. Зато она и изазива гнев «меркантилистичког сензибилитета у коме тријумфује живот искључиво кроз структуру бубашвабе». Јер, Ломпар нас подсећа да прошлост живи и да су наше данашње трауме често само обрасци који се понављају из прошлости. Рецимо, непрестана прича о српској кривици није нова. Постојала је својевремено, набраја Ломпар (159-160), мителеуропска прича о одговорности Срба за избијање Првог светског рата, затим коминтерновска прича о Србима као хегемонима и експлоататорима свих осталих народа у версајској Југославији, па титоистичка прича о српском национализму који је најопаснији зато што су Срби најбројнији...

Такође, подсећа Ломпар, постојање «лажне субверзивности» није ништа ново. И раније су постојали хероји конформистичке субверзивности, који су храбро нападали српски национализам, а бедно се улагивали актуелним носиоцима власти. Ломпар наводи пример Радомира Константиновића, духовног оца Друге Србије. Он је готово целу српску интелигенцију, од Светога Саве до Милана Ракића, прогласио само различитим степенима у развоју «српског нацизма» («Философија паланке»). Али је зато певао најбедније оде Јосипу Брозу, његовом «генијалном систему мисли», поредивши га са Де Брољијем, Планком, Стравинским и Пикасом (Ломпар, 138).

То первертирано дисидентство – склоност да се «храбро» нападају угледне комшије, али раскулачене, експроприсане, осиромашене и немоћне, а да се онда трчи на благајну истинског моћника, новог Господара набреклог од ароганције и самозадовољства, како би се наплатила још једна рата стипендије – то, дакле, первертирано дисидентство, конформистичко и лицемерно, такође је константа у једном делу српске интелигенције. «Они нису само интелектуалци», пише Ломпар, «јер су интелектуалци – попут толиких биљних и животињских врста – у епохалном међувремену изумрли, претворивши се у пропагандисте и клонове. Они то нису, ма колико били смешни, зато што су они нешто друго – зато што су они корисни идиоти» (82).

Сјајним стилем, који оглед «Сцена» (113-132) чини можда најлепше написаним српским есејом у последњих десетак година, Ломпар се дотиче дела Боре Ћосића, још једног од «култних књижевника» Друге Србије. Ломпар цитира оцене овог самопроглашеног апатрида о својој земљи као «проклетој земљи» која је «међу најзверскијим државама данас». У исто време, Бора Ћосић је немачкој јавности представљен као «стипендиста D AAD

, који живи у Берлину». «Нема ту никакве тајне», коментарише то удобно и самозадовољно дисиденство Ломпар, «све је прозирно, јер је то једноставно *примање*

стипендије, одеш и узмеш

стипендиум

, постанеш

stipendiarius

. Има, штавише, неке чудесне лакоће у томе зато што је свет премрежен стипендијама. Толико је све уобичајено, саморазумљиво, неупитно, да и не опажаш како је свет – преко непрестаног кружења стипендија – постао прозирно милитаризован, јер ти примаш војничку плату а ниси ни помислио да новац којим плаћаш своје рачуне – потпуно цивилно, потпуно цивилизовано: чинидба и противчинидба – јесте твој зато што си *ти* плаћен, зато што си сврстан у препознатљиво стање: у-војсци-служити» (126).

Удобно «апатридство» Боре Ђосића, Ломпар пореди са аскетским изгнанством Милоша Црњанског. Останак Црњанског у Лондону, објашњава Ломпар, није ствар избора између мање удобности или више удобности. То је избор између – сачувати главу или изгубити главу. Ломпар наводи јасне, претеће речи, упућене Црњанском, речи због којих би повратак у Београд изабрао једино неко ко не воли слободу или живот. Ломпар, такође, наводи и шта су Црњанском говорили Британци када би покушао да нађе – не стипендију, већ било какав интелектуални посао: «Ваша каријера је била политичка, (...) BBC

и Универзитет затворени су за вас због ваших политичких веза» (125). Зато Црњански *мора*

да остане у Лондону,

мора

да се издржава од шустераја и

мора

да живи у соби са креветом који се ноћу спушта из зида. Зато је Црњански истински апатрид и мученик, а не лицемер који глуми апатрида и глумац који прима стипендију да би се «бавио» књижевношћу.

Али, Црњански и као апатрид не мрзи своју земљу, не баца проклетство на њу, не издаје свом народу осорна наређења. Напротив, Црњански у чланку «Испунио сам своју судбину», вели: «Зато што сам изабрао нешто што је толико напаћено, што је толико несрећно кроз векове, сада, а нарочито ових последњих сто година. То је мој завичај» (наведено код Ломпара, 132). Црњански тако показује да се може бити изгнаник, а не бити непријатељ сопственог народа, да се може бити одстрањен из званичне националне књижевности, а не замрзети и нацију и њену књижевност, да се и уз шустерај може бити врхунски књижевник, а не уз врхунску стипендију бити литерални шустер...

Сада је ваљда јасно зашто се «Пешчаников» књижевни критичар устремио на ову књигу, зашто је Ломпар морао да постане још један у низу јуродивих универзитетских професора који пишу којешта, зашто је и Ломпар дошао на ред за исмејавање, премазивање катраном и ваљање у перје. Сада је ваљда јасно зашто је и Ломпар окачен о симболичка «Пешчаникова» вешала, да се клати, тамо и овамо, тамо и овамо, као опомена свима који се усуђују да сумњају у свет бубашваба и њихове вредности («слободно путовати», «слободно добијати грантове», «слободно говорити за `Пешчаник`»). Сада је ваљда јасно зашто је и Ломпар постао још једна опомена интелектуалцима да задрже своје мисли за себе, још једна опомена професорима да не пуштају истину у своје књиге, још једна опомена студентима да задрже руку која би хтела да у пријавну књигу страног универзитета, у рубрици «домовина», упишу, као што је то 1782. урадио Доситеј – «*Servianus*», «*aus Serbien*» (Ломпар, 85). Јер, прави и за Другу Србију једини прихватљиви одговор само је: «апатрид», «Војвођанин», «Београђанин», «Европејац», можда «Србијанац», или још боље «Западни Балканац», али никако, ама баш никако, нигде и ни у ком случају - «Србин»...

Тако је и Ломпар дошао на ред за «Пешчаников» рад критичарског туча: «Момо Капор», «Ја!», туп (4), «Зорица Томић», «Ја!», туп (5), «Игор Ивановић», «Ја!», туп (6), «Слободан Владушић», «Ја!», туп

(7)

, «Мило Ломпар», «Ја!», туп... И тако, ради «Пешчаников» самоков, храбро, стипендијско-дисидентски, еуропејско-апатридски, у најбољој традицији прозивке из новембра 1944, у најбољој традицији «Конгреса културне акције» (1971), у најбољој традицији критике српскога нацизма од Св. Саве до Ракића, од Ракића до Капора, од Капора до Ломпара, у традицији која, ваљда, има да траје и траје, да траје и траје, све до последњег гранта, све до последње стипендије, и све дотле док постоји и једна особа која ће се у пријавну књигу Универзитета у Халеу усуђивати да упише оно језиво, неподношљиво и најодвратније:
Servianus; *aus Serbien*.

Фусноте:

1. Печат, 20. јуни 2008, бр. 16, стр. 52 -54.

2. http://forum.b92.net/index.php?showtopic=29644&pid=1838593&mode=threaded&start=300#entry_1838593

Под "Пешчаниковим" маљем

Пише: Слободан Антонић
петак, 20 јун 2008 20:45

3. http://pescanik.net/index.php?option=com_content&task=view&id=917&Itemid=109

4. <http://pescanik.net/content/view/633/109/>

5. <http://pescanik.net/content/view/150/109/>

6. <http://pescanik.net/content/view/199/109/>

7. <http://pescanik.net/content/view/636/109/>